

Etika cností vo vzdelávaní profesijných kvalifikácií¹

doc. RNDr. ThLic. Karel Sládek, Ph.D., MBA

<https://orcid.org/0000-0002-7532-4400>

Abstract: *This paper presents virtue ethics applied to the education of three professional groups: paramedic, social worker, and firefighter. The first chapter defines the essential anthropological background for the possibility of personal development through virtues, where the central theme is the granting of free choice to human nature. The subsequent chapters present the cardinal virtues (prudence, temperance, justice, and fortitude) through the example of the professions mentioned. Virtue ethics, as part of value ethics, is again gaining the rightful resurgence in education. The text can therefore serve as a source of inspiration for the education of the professions mentioned and can also be used as a learning support for students.*

Key words: *Virtues. Prudence. Temperance. Justice. Courage. Education. Professional Qualifications.*

Abstrakt: *Článok predstavuje etiku cností aplikovanú do vzdelávania troch profesijných kvalifikácií: zdravotník, sociálny pracovník a hasič. Prvá kapitola vymedzila základné antropologické východiská pre možnosť rozvoja osobnosti skrze cnosti, kde ťažkou témou je priznanie ľudskej prirodzenosti a možnosť slobodnej voľby. Následne už kapitoly prezentovali kardinálne cnosti (múdrost', miernosť, spravodlivosť a statočnosť) na príklade uvedených profesií. Etika cností ako súčasť etiky hodnôt získava opäť svoju oprávnenú renesanciu vo vzdelávaní. Text môže byť preto zdrojom inšpirácií pre vzdelávanie uvedených profesií a byť aj využitý ako študijná opora študentom.*

Kľúčové slová: *Cnosti. Múdrost'. Miernosť. Spravodlivosť. Statočnosť. Vzdelávanie. Profesijná kvalifikácia.*

¹ Štúdia vznikla ako výstup riešenia projektu KEGA 030PU-4/2022 s názvom *Design of teaching materials for university study of relevant moral values with a focus on allround and sustainable development of society.*

Úvod

V súčasnej spoločnosti sa môžeme stretnúť s rôznym chápaním slova „hodnota“. Je však oblasť hodnôt týkajúcich sa človeka ako človeka, ktorú nazývame etickými hodnotami. Najjednoduchšou cestou pre pochopenie etických hodnôt je pre súčasného človeka často prax. Hľadajú sa hodnoty vo vzdelávacom procese, ktoré zo študenta urobia profesionála v odbore. Absolvent chce byť dobrým záchranárom, dobrou všeobecnou sestrou, dobrým sociálnym pracovníkom, dobrým hasičom. Týmto prianím sa vyjadruje, že človek chce zároveň vo svojej profesii realizovať svoju ľudskosť, teda byť v nej dobrým človekom. Dobrý človek sa preto pýta po dobre, teda po tom, čo si zasluguje jeho snahu.² Práve etika hodnôt reflektuje dobro vo vzťahu k niečomu konkrétnemu, k sebarozvoju v konkrétnej profesii v službe druhému, a to pre dobro samotné. Konkrétny prejav dobrého konania v praxi reflektuje etika cností. Cnosť kvalifikuje k dobrému konaniu.

Etike cností sa ako súčasť etiky hodnôt dnes dostáva oprávnenej renesancie. V tomto článku sa preto zameriame na vybrané témy etiky cností, a to ako obohacujú vzdelávanie pri profesijných kvalifikáciách. Každé vzdelávanie okrem osvojenia si teoretických znalostí, ktoré sa uplatnia v praktickej zručnosti, kladie súčasne dôraz na osobnostný rast a etickú integritu osoby, ktorá bude profesiu vykonávať. Preto etické vzdelávanie je dôležitou formačnou stránkou vysokoškolských študentov. Kým sa však dostaneme ku konkrétnym príkladom cností, ktoré môžu pri univerzitnom vzdelávaní inšpirovať k formácii konkrétnej profesie regulovaných činností (zdravotníka nelekárskych profesií, sociálneho pracovníka, profesionálneho hasiča), je potrebný krátky exkurz do východísk etiky cností, bez ktorého sa ďalej nezaobídeme.

Cnosti konkrétnych profesií vychádzajú z poňatia človeka ako slobodnej osoby vo vzťahu. Preto reflexia nad otázkami ľudskej prirodzenosti, možnosťami a limitmi slobodného konania a rozhodnutia pre dobro je základom a východiskom ďalších úvah. Bez priznania slobody v konaní človeka nie je mysliteľná ani voľba dobra, teda ani možnosť osobnostne rásť v dobrého človeka.

² Srov. CORETH, E.: *Co je člověk*. Zvon, Praha, 1996, s. 106-110.

Teoretické východiská etiky cností profesijných kvalifikácií

Súčasný človek hľadá zmysel života a pýta sa po definovaní kvalitného života. Kvalitný život je považovaný za život šťastný. Šťastný život je už od antiky chápaný ako život dobrý. V pýtani sa po dobrom živote sa do popredia dostala téma dobrého človeka, respektíve téma prirodzenosti človeka, vďaka ktorej je človek schopný sa slobodne rozhodnúť a konať dobre. Napriek tomu, že sa vo filozofických reflexiách objavujú smery relativizujúce slobodu človeka, pretože podľa nich ľudský skutok možno dostatočne vysvetliť z kontextov (gény, výchova, životné traumy, kultúra...). Takmer sa nepripúšťa, že by človek mohol vedome konať zle, návrat etiky cností proti tomu vychádza z predpokladu slobodnej vôle ako súčasť ľudskej prirodzenosti. Človek je charakterizovaný schopnosťou a sklonom rozumovo konať, čo ho prispôsobuje k rôznym činnostiam. Môže voliť medzi možnosťami, teda odmietnuť sklon k zlému konaniu a rozvíjať to dobré. Túži totiž po tom, čo sa mu rozumom javí ako žiaduce a vôľou je spoznávané ako dobro. Človek má v sebe aktívny potenciál k dobru, ktorý slobodne rozvíja vďaka etickej reflexii a ktorý sa prejavuje skrze cnosti.³

Jedine ak priznáme človeku slobodu, tak je za svoje konanie zodpovedný. Ani zlé konanie potom nie je nutné, predurčené z prirodzenosti človeka alebo z vonkajších vplyvov (opakujem: gény, výchovou, životnými traumami, kultúrou...), ale je výsledkom a vychádza z ľudskej slobody. Toto tvrdenie nijako nevyklučuje mieru zavinenia a limity slobody z uvedených príčin, avšak to nemôže nijako zmenšiť chápanie človeka a vnímať ho ako slobodnú a za svoje konanie zodpovednú bytosť.

V našom texte sa chceme zamerať na aktívne potenciality, ktoré tiahnu k dobru a dobro chcú prejaviť v konkrétnej životnej situácii a profesii. Rozumový účel ľudského života túži po múdrosti a rozvážnosti, ktoré život človeka naplní šťastím. Zároveň mu ukáže cestu praktickú, cnostnú, od počiatku filozofického myslenia chápanú ako spravodlivú. Dobrý život je životom cnostným v zámere a v čine. Neoddeliteľné spojenie životnej múdrosti a cnostnej praxe v konkrétnej profesii spája rast v „remesli“ ľudskosti s konkrétnym remeselným umom. Osobnostné zrenie cez formáciu v cnostiach by malo ísť ruka v ruke s praktickým vzdelávaním v konkrétnom odbore.

³ Srov. FUCHS, J.: *Filosofie. Předpoklady nerelativizované etiky*. Krystal OP, Praha, 2007, s. 105-141.

V nasledujúcich kapitolách bude preto už konkrétne opísaný prínos cností pre vzdelávanie a formáciu k výkonu regulovaných zamestnaní, a to na príklade troch profesijných kvalifikácií: zdravotník nelekárskych profesií, sociálny pracovník, profesionálny hasič. Ide o priame a praktické prepojenie základnej/teoretickej etiky s aplikovanou etikou.

V ďalších kapitolách bude obsahovo aplikované tradičné delenie kardinálnych cností (múdrost', miernosť, spravodlivosť a statočnosť) na uvedené profesie, respektíve ako múdrost' a miernosť dotvára formáciu zdravotníka nelekárskych profesií, spravodlivosť sociálneho pracovníka a statočnosť profesionálneho hasiča. Nebude zabudnutý ani prínos teológie pre uvedené reflexie.

Cnosti múdrosti a miernosti pri vzdelávaní zdravotníkov

Cnosť múdrosti je považovaná za matku všetkých cností. Klasicky múdre je to, čo sa tiahne k ušľachtilému dobru pre dobro samotné. Slovo „dobro“ v bežnom rozhovore je používané ako na rovine pocitovej, tak na rovine rozumovej. Obe majú svoje aplikácie do zdravotníckej starostlivosti. Človek, ktorý je vážne chorý na otázku, či sa mu vedie dobre, odpovie podľa svojho pocitového rozpoloženia. Na otázku, čo je pre pacienta dobré, ide o čo najsprávnejšie a rozumom zdôvodnené konanie. Uvažovať o dobre tu súvisí s voľbou dobra, teda medzi tým, čo je lepšie a čo je horšie. Dobré konanie potom robí človeka dobrého a naopak, dobrý človek koná dobre.⁴

V zdravotníckej etike sa dobré konanie pojmovo odtlačilo do dvoch zo štyroch princípov lekárskej etiky: dobročinenia a neškodenia (v ďalších dvoch, autonómie a spravodlivosti, je samozrejme princíp dobra tiež prítomný). Dobročiniť znamená konať dobre a predpokladať dobrý efekt (z činu by dobrý efekt mal prevažovať nad zlým, pokiaľ sa aj ten predpokladá). Dobrý efekt sa nedosahuje zlým efektom, pričom zlý efekt môže byť strpený len pri veľmi závažných dôvodoch.⁵

Každá zdravotnícka profesia, lekárska i nelekárska, priamo zahŕňa tvorbu dobra, za ktoré je považované zdravie a dobrá kvalita života v chorobe. Rozumom reflektovaná múdrost' vychádza zo služby životu a prináša naplnenie zmyslu vlastného života

⁴ Srov. TUGENDHAT, E.: *Přednášky o etice*. Oikoyomenh, Olomouc, 1993, s. 40-52.

⁵ Srov. VÁCHA, M., KÖNIGOVÁ, R., MAUER, M.: *Základy moderní lékařské etiky*. Portál, Praha, 2012, s. 55-59.

Etické hodnoty – všestranný a trvalý rozvoj společnosti

a práce. Vďaka získavanej múdrosti sa rozvíja altruizmus a prejavuje sa láska k chorému. Dobročinenie v láskyplnom vzťahu motivuje k voľbe tých správnych slov, ktoré potešia, povzbudia, dajú nádej. Múdrym slovom a gestom tak môže zdravotník pomocť uvoľniť ozdravujúcu životnú energiu a urýchliť terapiu.⁶

Dôležitým rozmerom múdrej starostlivosti o duševný život je aj v zdravotníctve práca s vlastným hnevom. Na jednej strane je prirodzené a správne hľadať cesty, ako dobre prejať pocit hnevu, keď ide o tzv. hnev spravodlivých v prípadoch evidentného prejavu nespravodlivosti, prílišné riskovanie, zanedbanie starostlivosti, márneho liečby, nerešpektovanie práv pacienta alebo dokonca poškodenie pacienta. Na druhej strane treba dobre zaobchádzať s emotívnym hnevom bez evidentného objektívneho zhodnotenia situácie. Tu je nápomocná cnosť umiernenosti, miernosti a s nimi súvisiaca trpezlivosť so sebou a druhými.⁷

Hoci neexistuje žiadny návod, kedy a aké slová a gestá voliť pri starostlivosti o pacienta, na rovine sebareflexie sa dá vždy zamýšľať nad tým, ako sa správam, ako si myslím, že sa správam, ako by som sa správať mal, aby moje konanie bolo dobré a múdre. Zdravotník je vždy v dominantnej pozícii voči pacientovi, ktorý je mu podriadený a často je na jeho starostlivosti úplne závislý. Múdre jednanie znamená vedieť prijať kritickú spätnú väzbu, pričom cnosť miernosti pomáha dobre reagovať na neprijemné reči pacienta. Ústretové konanie je vždy múdrejšie ako verbálny protiútok (o fyzickom ani nehovoriac).⁸

V rámci vzájomnej komunikácie medzi zdravotníkmi môže vzniknúť etický spor pri poskytovaní starostlivosti. Takisto zdravotník nelekárskych profesií sa môže stať „advokátom“ pacienta, keď je svedkom zaobchádzania poškodzujúceho jeho dôstojnosť alebo dokonca vedúceho k jeho poškodeniu, vrátane sprostredkovania otázok a pochybností rodinných príslušníkov. Múdrost v komunikácii pri etickej dileme zahŕňa princípy mediácie: prerámovanie vyhroteného až agresívneho vyjadrenia do neutrálneho jazyka, pýtať sa a počúvať návrhy, rešpektovať názory a vedieť pochváliť, pomáhať vidieť problém očami druhej strany, vytvárať ďalšie možnosti riešenia, hľadiť do budúcnosti.⁹

⁶ KOŘENEK, J.: *Lékařská etika*. Triton, Praha, 2004, 152-153.

⁷ Srov. SLÁDEK, K.: *Spiritualita lékaře a bioetika*. Triton, Praha/Kroměříž, 2021, s. 118-124.

⁸ Srov. HAŠKOVCOVÁ, H.: *Manuálek o etice a vstřícném jednání*. Galén, Praha, 1998, s. 26-27.

⁹ Srov. MATĚJEK, J.: *Etické poradenství*. Stanislav Juhaňák – TRITON, Praha, 2021, s. 143-155.

Humanitné, filozofické a etické (prípadne teologické), umožňuje zdravotníkom počas štúdia reflektovať múdrosť získanú štúdiom zdravotných predmetov a skúseností z praxe pod novým zorným uhlom pohľadu, ktorý umožní vytvorenie vlastnej životnej syntézy, takže prehĺbená životná múdrosť dáva zmysel povolania a odráža sa v kvalite a schopnosti sa rozhodovať v konkrétnej situácii.

Cnosti solidarity a spravodlivosti pri vzdelávaní sociálneho pracovníka

Zodpovedné konanie každého človeka predpokladá postoj solidarity a spravodlivosti. Solidárny človek si je vedomý svojej spoluzodpovednosti a potrebnosti vzájomnej pomoci. Uprednostňuje také konanie, ktoré je zbavené akejkoľvek formy rivality. So solidaritou priamo súvisí spravodlivosť ako rovnaké jednanie s každým človekom a povinnosť zastávať sa práv druhých, najmä tých ohrozených bezprávím, utláčaným a obeťou korupcie.¹⁰

Pýtanie sa po sociálnej spravodlivosti je často prítomné pri konflikte záujmov a prerozdeľovaní, preto sa hľadajú pravidlá spravodlivého riešenia konfliktov a koordinácia zaobchádzania so slobodou zainteresovaných ľudí. Definujú sa normy, ktoré zohľadnia záujmy všetkých zainteresovaných strán. Spravodlivosť je totiž cnosťou, ktorá každému človeku dáva, čo mu patrí. Súčasné reflexie o spravodlivosti idú ešte ďalej, smerom k možnostiam konať čo viac slobodne a znevýhodneným jedincom dať výhody pre rovnosť šanci pri naplňaní ich rozumného životného plánu.¹¹

Sociálny pracovník má tak zmysel voľby profesijnej kvalifikácie hlboko zakotvený v ľudskej prirodzenosti. Je znamením vzájomnej solidarity spoločnosti a spoluzodpovednosti jedných za druhých. Sociálni pracovníci sa majú usilovať o sociálnu spravodlivosť. Pri vzdelávaní sociálnych pracovníkov by obsahy pojmov solidarita a spravodlivosť mali byť kľúčové. Sú kľúčovou témou sociálnej etiky. Sociálna etika vychádza z prirodzenej túžby človeka po sociálnom kontakte. Len v sociálnom kontakte človek zraje a osobnostne rastie. Vytvára si sociálne normy pre vzájomné spolužitie. Princíp solidarity vychádza z vedomia, že rozvíjať hodnoty možno len v spoločenstve s druhými. Absencia solidarity býva príčinou sociálneho odcudzenia, čo vedie k hospodárskym kri-

¹⁰ Srov. WEISCHEDEL, W.: *Skeptická etika*. Oikoyomenh, Praha, 1999, s. 161-163.

¹¹ Srov. ANZENBACHER, A: *Úvod do etiky*. Academia, Praha, 1994, s. 122-123, 129-137, 242-243.

Etické hodnoty – všestranný a trvalý rozvoj spoločnosti

zam. Princíp solidarity sa v rámci sociálnej etiky prepája s témou solidarity s témou subsidiarity, čo znamená podporu a prípadnú pomoc konkrétnym ľuďom. Princíp subsidiarity predpokladá pomoc zdola, k zariadeniam a organizáciám, ktoré sú najbližšie konkrétnemu človeku.¹²

Solidarita potom nie je len zásadou, princípom, ale je najmä cnosťou. Ide o trvalú a odhodlanú túžbu usilovať sa o spoločné dobro pre všetkých a pre každého človeka aj jednotlivo. Keďže ide aj o sociálnu cnosť, je plne previazaná so spravodlivosťou. Každý by mal dostať, čo mu patrí. Solidarita a spravodlivosť rešpektujú dôstojnosť človeka, ktorá je ohrozená výlučne materialistickým a utilitaristickým prístupom k ľuďom. Sociálny pracovník charitatívnych organizácií pri reflexii cností zohľadňuje aj svoju vieru. Z kresťanského pohľadu musí byť cnosť spravodlivosti previazaná s láskou, ktorá spravodlivosť predpokladá a zároveň ju prekračuje. Láska totiž dodáva spravodlivosti rozmer milosrdenstva.¹³

Milosrdenstvo a odpustenie má v teológii služby prednosť pred spravodlivosťou, ktorá však nie je popieraná v tom zmysle, že by milosrdenstvo nejako schvaľovalo zlé konanie, alebo ho dokonca podporovalo. Milosrdenstvo a odpustenie má oslobodzovať od zlého konania, a je tak aj vrcholným prejavom spravodlivosti, ktorá presahuje spravodlivosť rýdzo ľudskú. Charitatívny pracovník vo svojej službe chce svedčiť, že jeho milosrdná spravodlivosť a spravodlivé milosrdenstvo sprítomňuje tvár Boha, v ktorého verí.¹⁴

Cnosť statočnosti pri vzdelávaní profesionálneho hasiča

Ak by sa človek spýtal na cnosť, ktorá charakterizuje výkon povolania profesionálny hasič, tak by najčastejšou odpoveďou určite bola statočnosť. S cnosťou statočnosti priamo súvisí práca s vlastným strachom a s vedomím vlastnej zraniteľnosti. Odvaha a statočnosť počíta s vlastnou zraniteľnosťou a s možnosťou byť zranený, vrátane možnosti byť zranený s následkom smrti. Statočný človek je pripravený vo svojom jednaní čeliť tomuto riziku z dôvodu vyššieho dobra. Svojím odhodlaním sta-

¹² Srov. MARTÍNEK, C.: *Cesta k solidaritě*. Trinitas, Svitavy, 1998, s. 43-45, 151-155.

¹³ Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST A MÍR: *Kompendium sociální nauky církve*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2008, s. 126-142.

¹⁴ Srov. POSPÍŠIL, C.V.: *Teologie služby*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2002, s. 140-152.

točne čeliť vlastnému zraneniu zachraňuje životy druhých, ktoré sú ohrozené. K statočnosti človeka vedie láska k životu, v ktorej má strach o životy druhých, čím premieňa svoj strach o seba v odhodlaní zachrániť druhých. Neznamená to, že nedbá o svoj život a nesnaží sa ho chrániť. Práve vedomie chceného dobra, ktoré vyplynie z konania posilneného statočnosťou, vedie k rozumovému zdôvodneniu práce s vlastným strachom. Chcieť zachrániť druhých znamená chrániť každý život, teda tiež vlastný v zmysle nevystavovania sa zbytočnému nebezpečenstvu. Spojením tejto múdrosti so statočnosťou dostáva statočnosť svoj zmysel, ktorý ide často proti základnému inštinktu; za každých okolností sa snaží prežiť – a najčastejšie zbabelo utiecť pri podľahnutí strachu o život. Než sa však človek rozhodne riskovať, mal by si pred tým osvojiť praktickú múdrosť a zanalyzovať situáciu a možnosti, respektíve čo svojim konaním dosiahne, čo zachráni a uchová, čo získa, a to s minimalizáciou strát. Statočným nie je ten, kto potlačil strach v ľahostajnosti a poprel možnosť byť zranený v hazarde s vlastným životom. Je potrebné získať všetky informácie a v praktickej múdrosti vyhodnotiť stav vecí, pretože len v takej múdrosti je možné byť správne statočným. K statočnosti sa tiež pridáva trpezlivosť. Práve trpezlivosť so sebou a so svojimi obavami a strachmi zo zranení pomôže, že aj pri riziku ohrozenia života si človek uchová radosť zo života, veselú myseľ a priateľského ducha.¹⁵

Z uvedenej charakteristiky statočnosti je zrejmé, že vo vzdelávaní a formácii profesionálneho hasiča je dôležitá cnosť statočnosti tesne spájať s praktickou múdrosťou. Profesionálny hasič dnes vykonáva celú škálu činností, kedy musí čeliť strachu. Riziko zranenia pri hasení požiarov, pri živelných pohromách či iných haváriách je vysoké pri zanedbaní múdreho zhodnotenia situácie a všetkých možností zásahu pri ochrane ľudí zachraňovaných aj zachraňujúcich. Hasič musí dbať, aby sa pri snahe zabrániť šíreniu a uhaseniu požiaru a pri odstraňovaní následkov pohrôm sám nestal obeťou živlov a ohrozil tým zdravie svoje a kolegov. Zároveň voľba statočnosti vo vystavení sa riziku zranenia musí dávať zmysel. Po každej akcii je dôležité urobiť spätnú väzbu, ktorá posilní vedomie hrdosti za vykonanú prácu a dáva zmysel preukázanej statočnosti. Profesionálni hasiči dnes zasahujú aj pri dopravných nehodách, kedy musia prekonávať aj strach z pohľadu na utrpenie, umieranie a smrť ľudí pri autohaváriách. Bezmocnosť pri počúvaní kriku umierajúcich traumatizuje a blokuje vôľu vyjsť opäť k nehode. Rovnako prekonávanie stra-

¹⁵ Srov. PIEPER, J.: *Ctnosti*. Česká křesťanská akademie, Praha, 2000, s. 95-110.

Etické hodnoty – všestranný a trvalý rozvoj spoločnosti

chu z traumy znamená prejavíť statočnosť hovoriť o svojom strachu bez toho, aby sa človek bál, že bude zosmiešňovaný. Zdieľanie emócií zo zásahu s vhodným terapeutickým rozhovorom je tiež prejavom statočnosti a trpezlivosti so sebou samým. Práve spätná reflexia rôznych emocionálnych zážitkov strachu pomáha strach prekonávať a osobnostne a profesne rásť. Tak by vo vzdelávaní profesionálnych hasičov mal byť predmet reflektujúci tému statočnosti v jeho prepojení s praktickou múdrosťou a s ostatnými cnosťami.

K uvedeným kontextom cnosti statočnosti v ich teoretických východiskách a praktických aplikáciách môže profesionálny hasič, ktorý je vyznaním kresťanom, tiež pridať kontexty svojej viery. Statočnosť je v reflexiách kresťanskej teológie opretá o dôveru v Boha. Dôvera v Boha znamená prekonávať strach v očakávaní zlej príhody a odvážne prijímať nepríjemnosti, predvídať ťažkosti a trpezlivo znášať bolesť s vierou v Božej prítomnosti v každom životnom okamihu. Racionálne a múdro zdôvodnená statočnosť v konkrétnych krokoch je tak posilňovaná presvedčením, že v danom čine je miesto pre Božiu prozreteľnosť a vôľu. V okamihu strachu pri výkone povolania je potom veriacemu podporou modlitba posilňujúca cnosť statočnosti v prozreteľnostnej dôvere v milosrdného Boha, pričom vzorom mu je prejavovaná statočnosť v živote Ježiša Krista.¹⁶

Záver

Predložený text ponúkol na reflexiu aplikáciu kardinálnych cností do konkrétnych prejavov troch profesií: zdravotník, sociálny pracovník, hasič. Už na začiatku bola vymedzená antropologická podmienka pre rozvoj cností, v ktorej je ľudskej prirodzenosti priznaná možnosť slobodnej voľby. Následne boli kardinálne cnosti múdrosť, miernosť, spravodlivosť a statočnosť rozvedené v kontexte uvedených profesií. Svojím obsahom je článok inšpiráciou pre výučbu a môže slúžiť aj ako študijná podpora.

Cnostné konanie priťahuje a tiahne k napodobňovaniu. Tým je na pedagóga kladený vyšší nárok pri odovzdávaní poznatkov, než je „len“ prezentácia látky. Cnosti nie sú teoretickou znalosťou, ale treba ich prejavíť skrze vlastný príklad. Preto je dôležité, aby sa sám pedagóg usiloval o prehĺbenie cnostného života, ku ktorému má študentov vzdelávať.

¹⁶ Srov. ŠPIDLÍK, T.: *Prameny světla*. Refugium Velehrad-Roma, Olomouc, 2005, s. 189-197.

Zoznam bibliografických odkazov

- ANZENBACHER, A.: *Úvod do etiky*. Praha: Academia, 1994.
- CORETH, E.: *Co je člověk*. Praha: Zvon, 1996.
- FUCHS, E.: *Co dělá naše jednání dobrým*. Jihlava: Mlýn, 2003.
- FUCHS, J.: *Filosofie. Předpoklady nerelativizované etiky*. Praha: Krystal OP, 2007.
- HAŠKOVCOVÁ, H.: *Manuálek o etice a vstřícném jednání*. Praha: Galén, 1998.
- KOŘENEK, J.: *Lékařská etika*. Praha: Triton, , 2004.
- MARTÍNEK, C.: *Cesta k solidaritě*. Svitavy: Trinitas, 1998.
- MATĚJEK, J.: *Etické poradenství*. Praha: Stanislav Juhaňák – TRITON, 2021.
- PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST A MÍR: *Kompendium sociální nauky církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.
- PIEPER, J.: *Ctnosti*. Praha: Česká křesťanská akademie, 2000.
- POSPÍŠIL, C.V.: *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- SLÁDEK, K.: *Spiritualita lékaře a bioetika*. Praha/Kroměříž: Triton, 2021.
- ŠPIDLÍK, T.: *Prameny světla*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2005.
- TRESMONTANT, C.: *Základní pojmy křesťanské metafyziky*. Aula, Praha, 1994.
- TUGENDHAT, E.: *Přednášky o etice*. Olomouc: Oikoymenh, 1993.
- VÁCHA, M., KÖNIGOVÁ, R., MAUER, M.: *Základy moderní lékařské etiky*. Praha: Portál, 2012.
- WEISCHEDEL, W.: *Skeptická etika*. Praha: Oikoymenh, 1993.